

Otvorená veda bola hlavnou témou medzinárodnej konferencie konanej začiatkom leta vo Veľkej Británii. Existuje mnoho definícií otvorenej vedy. Vo všeobecnosti ju možno definovať ako stav, kedy by výskumné dáta a výsledky vedy v akejkoľvek podobe boli voľne prístupné odbornej i laickej verejnosti s cieľom zjednodušiť proces publikovania a zabezpečiť transparentnosť a efektívnosť v procese komunikovania vedeckého poznania.

V dňoch 24. – 26. júna 2015 sa na pôde Senate House Library, centrálnej knižnice Londýnskej univerzity, konal už 44. ročník medzinárodnej konferencie LIBER. Uplynulý ročník bol bohatý na účasť. Podujatia sa zúčastnilo viac ako 480 delegátov z Európy, USA či Kanady a je považované za dosiaľ najväčšiu konferenciu konanú v histórii LIBER-u.

The Senate House Library, Londýn, Veľká Británia

informáciám a ich uchovávanie a od roku 2015 predstavuje NOAD (= *National Open Access Desk*) za Slovenskú republiku v projekte *OpenAIRE2020*. Zároveň bolo prizvané do projektu *PASTEUR4OA*. Vzhľadom na tieto aktivity bola konferencia LIBER pre zástupcov CVTI SR veľmi prínosným zdrojom informácií a možnosťou nadviazať nové kontakty.

Dva dni pred začiatkom podujatia sú už tradične venované zasadnutiam riadiacich a výkonných výborov asociácie, niekoľkým seminárom pre pozvaných účastníkov, a tiež sérii workshopov. Úlohou jednotlivých workshopov bolo prakticky priblížiť aktuálne poznatky z oblasti otvorenej vedy a spoločne prísť na to, akým smerom by sa mali knižnice uberať v súvislosti so získavaním, spracúvaním a predovšetkým efektívnym sprístupňovaním výsledkov vedeckého výskumu. Knižnice by rovnako mali pomáhať vedcom v procese manažovania výskumných dát.

Výskumným dátam z oblasti ekonomických a sociálnych vied a narábaním s nimi sa venoval workshop, ktorý niesol názov **NEREUS Workshop – Open Data Restricted Data and the Library Role – Practical Cases in Economics and Social Sciences**. Svoje skúsenosti z oblasti manažmentu výskumných dát, konkrétne problémy, s ktorými sa výskumníci stretávajú v praxi, a tiež to, akú úlohu v celom procese môžu zohrávať knižnice, predstavila Britská knižnica pre politické a ekonomické vedy (*British Library for Political and Economic Science*).

Prvý deň konferencie

Workshopy pokračovali aj dopoludnia prvého dňa konferencie. Každý z nich sa niesol v podobnom duchu – praktické riešenia spracovania vedeckých dát, ich uchovávanie a sprístupňovanie a snaha hľadať nové spôsoby, akými môžu knižnice osloviť výskumníkov a pomôcť im pri vytváraní plánov manažmentu dát, akým spôsobom môžu publikovať a do akej miery by mali byť otvorené dáta naozaj otvorené.

Samotná konferencia bola oficiálne otvorená v stredu 24. júna popoludní otváracím ceremoniálom. Slávnostné príhovory predniesli profesor **Adrian Smith** z *University of London*; **Dr. Paul Ayris** z *University College London* a prezidentka LIBER-u pani **Kristiina Hormia-Poutanen**. Program bol rozdelený počas troch dní do tematických blokov, v rámci ktorých si účastníci mohli vypočuť viac ako 40 kvalitných príspevkov.

Hneď prví prednášatelia nastolili otázku úlohy knižníc v 21. storočí. Sir **Mark Walport** vo svojej prednáške **Science and the Library in the 21st Century** zdôraznil, že vedecký výskum nie je ukončený, kým jeho výsledky nie sú odkomunikované verejnosti. Úlohou knižníc je prispôbiť uchovávanie a rozširovanie výskumných dát novým modelom realizácie a publikovania vedy. Knižnica má vhodné nástroje na to, aby pomohla posilniť dôveru vo vedu.

Hlavná téma – **Towards Open Science** (= K otvorenej vede) spájala všetky príspevky, ktoré odzneli v dvanástich tematických blokoch v priebehu troch dní. Knižnice sa stávajú kľúčovými hráčmi v celom procese otvoreného publikovania a svoje služby by mali prispôbiť novým modelom vedeckej komunikácie. Ako uviedli samotní organizátori, cieľom konferencie bolo preskúmať problematiku otvorenej vedy najmä z praktického hľadiska a poskytnúť konkrétne príklady toho, ako si knižnice vedia poradiť pri identifikácii a adresovaní kľúčových výziev súvisiacich s implementáciou princípov otvorenej vedy.

LIBER (= *Európska asociácia vedeckých knižníc*) sa aktívne zapája do projektov, ktoré riešia otázky otvorenej vedy, otvoreného prístupu, hĺbkovej analýzy dát či manažmentu výskumných dát. Doteraz sa asociácia zapojila do šiestich projektov Európskej únie – *EUDAT*, *Europeana Cloud*, *FOSTER*, *OpenAIRE*, *PASTEUR4OA* a *ReCODE* a v pláne je zapojenie sa do ďalších.

Centrum vedecko-technických informácií SR (CVTI SR) je členom LIBER-u od roku 1996. Od roku 2013 je Národným referenčným bodom pre oblasť politiky prístupu k vedeckým

Dr. Jean-Claude Burgelman následne vo svojom príspevku **Open Science: From Vision to Action** predstavil plán Európskej komisie pre rozvoj európskej agendy otvorenej vedy (*the European Open Science Agenda*), kde základnými krokmi by malo byť odstránenie bariér a vytvorenie vhodných stimulov, rozvoj infraštruktúry pre otvorenú vedu a včlenenie otvorenej vedy do spoločnosti. Rozvoj agendy je naplánovaný v období od jesene 2015 do mája 2016, pričom jedným z výstupov aktivity je konferencia o otvorenej vede, ktorá sa má uskutočniť začiatkom apríla roku 2016.

Ďalšie príspevky odznali v štyroch paralelne prebiehajúcich blokoch a venovali sa témam ako monitorovanie Open Access (OA), rozvoj infraštruktúr, využívanie a opätovné použitie dát či rozvoj nových metrik. Veľmi zaujímavé boli príspevky, ktoré zhrnuli najmä praktické skúsenosti. **Milan Ojsteršek** zo slovenskej *Mariborskej univerzity* vo svojom príspevku **The Organisational and Technical Aspects of Slovenian Open Access Infrastructure** predstavil slovenskú národnú sieť OA repozitárov. Zameril sa predovšetkým na organizačnú a technologickú stránku budovania OA infraštruktúry v Slovinsku.

Nový pohľad na medziknižničnú výpožičnú službu prostredníctvom projektu **Academica**, tzv. *Digitálnej výpožičnej knižnice vedeckých publikácií*, na ktorej vývoji sa v *Poľskej národnej knižnici* pracuje od roku 2012, priblížila **Katarzyna Ślaska**. V príspevku **Academica: A New Quality in Interlibrary Loan Systems** odznali základné fakty, spôsob fungovania systému a rovnako štatistické údaje jeho využívania.

Druhý deň konferencie

Dopoludňajší program druhého dňa tvorili opäť štyri tematické bloky zamerané predovšetkým na knižnice, na nové modely ich fungovania, na to aké nástroje a služby by mali využívať v súvislosti s podporou otvorenej vedy.

bwFDM Communities – A Research Data Management Initiative in the State of Baden-Wuerttemberg, Germany od **Karlheinz Pappenbergera** z *Univerzity v Kostnici* ponúkol pohľad na projekt, ktorý má za úlohu vybudovať inovatívnu informačnú infraštruktúru pre všetky univerzity, výskumné inštitúcie a univerzity aplikovanej vedy v juhozápadnom Nemecku. Snahou je podporiť efektivitu vedeckého výskumu a pomôcť v procese manažovania výskumných dát. Samotní vedci považujú projekt *bwFDM Communities* a portál, ktorý je jeho výsledkom za miesto, kde je možné nájsť unikátny súbor dát z rôznych oblastí záujmu vedcov. Riešitelia projektu zdôraznili, že pre úspešné fungovanie podobnej infraštruktúry je nevyhnutná spolupráca, a to nielen v rámci inštitúcie, ale aj na národnej a medzinárodnej úrovni.

Príspevok **Be Careful What You Wish For – Unexpected Policy Consequences** od **Danny Kingsley** z *Univerzity v Cambridge* zhodnotil, ako vyzerá reálny stav otvoreného publikovania vo Veľkej Británii a aký pohľad na povinnosť publikovať OA majú britskí výskumníci. Ako problém vníma autorka fakt, že úloha OA manažérov sa posunula z tradičného zamerania na podporu a propagáciu na zodpovednosť za dodržiavanie pravidiel, a to často bez zainteresovania samotných autorov. Autori by mali byť súčasťou celého procesu otvoreného publikovania a úlohou OA manažérov by nemala byť snaha ich k takémuto publikovaniu zaväzovať, ale umožniť im ho.

Súčasťou popoludňajšieho bloku boli najmä sponzorské príspevky. V dvoch kolách bolo postupne publiku v krátkosti predstavených 35 posterov, ktoré boli počas konferencie vystavené v priestoroch hlavnej prednáškovej sály. Víťazným posterom sa stal poster s názvom **Let a Thousand ORCID's Bloom: Introducing the ORCID Identifier at Imperial College London**.

Prezentácia **Strategies for Promoting Open Access in a Global Context** od **Manony Ress** z USA, bola zameraná na nový spôsob, akým možno nazerať na informácie a poznatky a akým spôsobom možno propagovať OA databázy. Aj poznatky môžu byť verejným statkom a práve snaha o otvorený prístup k nim ponúka nové možnosti ich využitia. Autorka zdôraznila, že ak chceme dospieť k zmene, nemali by sme sa snažiť bojovať s tým, čo už existuje, ale vytvoriť niečo nové. Americká nezisková organizácia KEI (*Knowledge, Ecology International*) sa vo svojej činnosti zameriava na manažment zdrojov poznania, snaží sa hľadať lepšie výstupy a nové riešenia ich šírenia. V súčasnosti aktívne rozvíja spoluprácu so Svetovou obchodnou organizáciou (WTO).

Tretí deň konferencie

Program posledného dňa priniesol informácie z oblasti služieb, podpory a propagácie otvorenej vedy, či z oblasti ochrany a reprodukovateľnosti dát.

Christine Okret-Manville z Francúzska vo svojom príspevku **Social Networks for Research and Open Access: French Researchers at the Crossroads** predstavila štúdiu francúzskeho národného konzorcia *COUPERIN*, ktoré združuje všetky inštitúcie vyššieho vzdelávania a výskumné inštitúcie v krajine. Štúdia mala zodpovedať otázku, ako efektívne propagovať OA. Z prieskumu vyplynulo, že ani repozitáre, ani akademické sociálne siete nepredstavujú nástroje, ktoré by dokonale propagovali a zdieľali výskum. Z odpovedí respondentov vyplynulo, že dokonalý nástroj pre otvorenú vedu by mal byť národný, ale zároveň otvorený medzinárodným potrebám, nemal by byť používaný na hodnotenie, mal by využívať otvorené technológie, mal by obsiahnuť celý proces publikovania a mal by poskytovať určité dáta (napr. vedecké publikácie, výskumné dáta, agendy stretnutí, výzvy na projekty) a služby (napr. úložný priestor pre výskumné dáta, cloud, fóra, ponuky práce či nástroje na videokonferenčné hovory).

Catriona MacCallum z *Public Library of Science (PLOS)* v USA hovorila v príspevku **What Does it Take to Make Networked and Open Science Sustainable?** o vedeckom publikovaní. Zdôraznila fakt, že nové formy publikovania, medzi ktoré patrí aj Open Access a celkovo publikovanie na internete, síce predstavujú nové formy vedeckej komunikácie, ale je potrebné zabezpečiť ich udržateľnosť, čo si vyžaduje nielen obsahové a technologické zabezpečenie, ale najmä spoluprácu všetkých, ktorí sa na celom procese podieľajú.

PODUJATIA

Komunikácia a spolupráca boli najčastejšie opakovanými slovami v súvislosti s otvorenou vedou a otvoreným prístupom k výsledkom vedeckého výskumu. Príspevky, ktoré odznali na konferencii poukázali na skutočnosť, že jednotlivé aktivity v tejto oblasti budú naozaj efektívne vtedy, keď vedecké knižnice a výskumné inštitúcie spolu so samotnými vedeckými pracovníkmi spoja svoje sily.

Kompletný program konferencie, abstrakty príspevkov a ppt prezentácie nájdete na webovej stránke konferencie <http://www.liber2015.org.uk/programme/>.

Mgr. Eva Zámečníková

eva.chmelkova@cvtisr.sk

Centrum vedecko-technických informácií SR